

ÎNFIINȚAREA ȘI ACTIVITATEA GĂRZILOR „IULIU MANIU” ȘI A GĂRZILOR ȚĂRĂNEȘTI DIN ARDEAL ȘI BANAT (1934–1938)

MARIN POP*

THE ESTABLISHMENT AND ACTIVITY OF „IULIU MANIU” GUARDS AND GUARDS IN TRANSILVANIA AND BANAT PEASANT (1934–1938)

ABSTRACT. *This study concern the establishment and activity of Iuliu Maniu guards and peasant guards. I tried to emphasize that the first party of its kind in the PNT, The organization model and the Roman legions of „Apuseni Mountains, as it was called Avram Iancu were valiant youth formations PNT. Their guards have succeeded „Iuliu Maniu”, which sprang into existence, formal, very short, being dismantled in the fall of 1934 by the NPP leadership. They were followed by guards peasant self-defense formations, established since 1936. Political formations were called „peasant guards” and were organized, at least in Transylvania and Banat, in each county. Guards Commander peasant from Transylvania and Banat, was elected political fighter known Maramures, Ilie Lazar. At the county level is sought, especially those who had held military positions, such as Col. Aurel Stoica, Ilie Lazar’s deputy. Guards were composed of peasants and wore „white shirts”, inspired by Romanian folk from the villages. On the occasion of major meetings in Bucharest and Timisoara Beiuș, tens of thousands marched Guardists, dressed in white shirts, armed with pitchforks, and axes Baskets, that while peasant uprisings. Their parade in front of the official stand for hours on end and has shown impressive strength that was the peasantry. Unlike the guards right-wing parties, who were already on the blacklist of politicians who wanted to assassinate him, the guards wanted to establish a peasant order and safety climate. Not practicing violence, but only retaliated when they were attacked, as if the great assembly of the NPP. the Roman Arena, 31 May 1936, when guards were attacked by right-wing extremist. With an impressive force, members of peasant guards present at this great assembly were able to put to flight those who tried to cause a diversion.*

KEYWORDS: *Iuliu Maniu, National Peasant Party in Transylvania and Banat, peasant guards, Ilie Lazăr*

REZUMAT: *Prezentul studiu se referă la înființarea și activitatea gărzilor Iuliu Maniu și a gărzilor țărănești. Am încercat să scoatem în evidență faptul că primele formațiuni de acest tip, din cadrul P.N.Ț., cu organizare după modelul legiunilor romane și cele ale „Craiiului Munților Apuseni”, cum era denumit Avram Iancu, au fost formațiunile de voi-nici ale tineretului P.N.Ț. Lor le-au succedat gărzile „Iuliu Maniu”, care au avut o existență, oficială, foarte scurtă, fiind desființate în toamna anului 1934 de către conducerea P.N.Ț. Au fost urmate de gărzile țărănești, formațiuni de autoapărare, înființate începând cu anul 1936. Formațiunile politice s-au numit „gărzi țărănești” și au fost organizate, cel puțin în Ardeal și Banat, în fiecare județ. Comandant al gărzilor țărănești din Ardeal și Banat a fost ales cunoscutul luptător politic maramureșean, Ilie Lazăr. La nivel de județe se căutau, în special, cei care deținuseră funcții militare, ca de exemplu colonelul Aurel Stoica, adjunctul lui Ilie Lazăr. Gărzile erau alcătuite din țărani și purtau „cămăși albe”, inspirate din portul tradițional românesc de la sate. Cu prilejul marilor adunări de la București, Beiuș sau Timișoara, au defilat zeci de mii de gardiști, îmbrăcați în cămăși albe, înarmați cu furci, cose și topoare, ca în vremea răzcoalelor țărănești. Defilarea lor prin fața tribunei oficiale dura ore în șir și a dovedit forța impunătoare pe care o avea țără-nimea. Spre deosebire de gărzile partidelor de dreapta, care aveau, deja, liste negre cu oameni politici pe care doreau să-i asasineze, gărzile țărănești doreau instaurarea unui climat de ordine și siguranță. Nu practicau violența, ci ripostau*

* Muzeul Județean de Istorie și Artă-Zalău; email: marinpop07@yahoo.com

doar atunci când erau atacate, cum a fost cazul mării adunări a P.N.Ț. de la Arenele Romane, din 31 mai 1936, când au fost atacați de gărzile extremiste de dreapta. Având o forță impresionantă, membrii gărzilor țărănești prezenți la

această mare adunare au reușit să-i pună pe fugă pe cei care au încercat să provoace o diversiune.

CUVINTE-CHEIE: Iuliu Maniu, Partidul Național Țărănesc din Transilvania și Banat, gărzi țărănești, Ilie Lazăr

Un episod mai puțin cunoscut din istoria Partidului Național-Țărănesc îl constituie înființarea unor formațiuni auxiliare de autoapărare ale partidului, cunoscute sub denumirea de gărzi. Multe din ele au purtat numele președintelui partidului, Iuliu Maniu, devenit, încă din timpul vieții, un simbol al democrației românești și al luptei împotriva tuturor formelor de guvernare care îngreădeau drepturile și libertățile cetățenești.

Înființarea acestor formațiuni, catalogate de adversarii politici interbelici ca fiind paramilitare, iar de către comuniști subversive, începe în anul 1929 prin organizarea cetelor de voinici, continuă cu gărzile „Iuliu Maniu”, în anul 1934, gărzile țărănești (1936–1938), iar după 1944 cu gărzile „Iuliu Maniu” și multe alte formațiuni care aveau ca scop înlăturarea regimului comunist (Sumanele Negre, Haiducii lui Avram Iancu etc).

Formațiunile național-țărănești create în perioada interbelică s-au înființat în contextul ascensiunii curentelor politice extremiste și înființarea formațiunilor paramilitare precum „Garda de Fier”, care au instaurat în societatea românească un climat de violențe nemaiîntâlnite și asasinatelor politice. La fel, după cel de al doilea război mondial, formațiunile de autoapărare național-țărănești s-au înființat în contextul instaurării la noi în țară a regimului comunist, care tindea la eliminarea, chiar fizică, a întregii elite interbelice. În aceste condiții foarte mulți tineri studenți, foști militari, chiar țărani, care nu au acceptat jugul sovietic, au luat calea codrului și au luptat cu arma în mână împotriva odiosului regim, total străin de interesele țării noastre. Mulți dintre ei și-au găsit sfârșitul în munți, împușcați de către trupele de Securitate, iar alții în închisorile comuniste.

Ceea ce este interesant este faptul că marea majoritate a acestor formațiuni politice de autoapărare național-țărănești îl aveau ca mentor spiritual pe Iuliu Maniu, chiar și după moartea tragică a marelui om politic sălăjean în închisoarea de la Sighet, în dimineața zilei de 5 februarie 1953.

În prezentul studiu ne propunem să analizăm contextul politic în care s-au înființat gărzile „Iuliu Maniu”, în anul 1934, și scurta lor activitate oficială, fiindcă deși ele au fost desființate în toamna anului 1934 au continuat să activeze neoficial, iar din 1936 au purtat denumirea de gărzi țărănești.

1. ÎNFIINȚAREA GĂRZILOR „IULIU MANIU”

Pe data de 7 iunie 1934, la Cluj, la inițiativa fruntașului politic Cornel Bianu, a avut loc o întrunire importantă a grupării maniste. El dădea presei un comunicat, în care se afirmau următoarele: „Avînd în vedere afirmațiunile grave, cari se colportează cu privire la unele intențiuni infame ale unor anumite cercuri și cari privesc persoana dlui Iuliu Maniu, îmi cer voie a invita membrii tineretului național-țărănesc la o **consfătuire**, care să se țină pe data de 7 iunie la Cluj”¹.

Pe lângă tineretul clujean, au participat și un mare număr de „vechi luptători pentru ideile de purificare și demnitate”, reprezentate, în concepția grupării, de Iuliu Maniu. Scopul declarat al întrunirii era acela de „a constitui un zid de apărare” în jurul lui Iuliu Maniu².

Se zvonea că familia și cunoscuții lui Iuliu Maniu au fost sesizați „din surse de încredere” că viața lui era în pericol, chiar de a fi asasinat. O știre, în acest sens, ar fi apărut chiar la Radio Budapesta³.

¹ *România Nouă*, nr. 118, 6 iunie 1934, p. 8

² *Idem*, nr. 121, 10 iunie 1934, p. 1

³ *Idem*, nr. 132, 23 iunie 1934, p. 3

Întrunirea de la Cluj a fost deschisă de Cornel Bianu, care vorbește despre obligația generației tinere de a-l apăra pe Iuliu Maniu, în fața calomniilor și pericolelor la care era supus. Au mai vorbit fruntașul politic Căpălneanu, fost senator, declarat președinte al adunării, tinerii profesori universitari Victor Jinga și Gheorghe Dragoș, V. Tărnăveanu, Axente Sever Banciu, I. Oancea, Adrian Mihalca, Emil Grecu etc. După depunerea unui jurământ, s-a hotărât înființarea imediată în toate orașele și satele a gărzii „Iuliu Maniu”. Pentru organizarea și conducerea gărzilor a fost ales un comitet, în frunte cu Gheorghe Dragoș. S-a constatat că în județul Sălaj se constituise deja garda, sub conducerea lui Iuliu Coroianu, fost deputat. De asemenea, la Cluj, sub conducerea avocatului Valer Moldovan. S-a luat decizia ca garda sălăjeană să plece de urgență la Bădăcin, pentru a se pune la dispoziția lui Iuliu Maniu.

Astfel, a doua zi, garda sălăjeană, împreună cu o delegație a Comitetului de conducere, compusă din Gheorghe Dragoș, Iuliu Coroianu, Axente Banciu și Alexandru Aluașiu, s-a deplasat la Bădăcin, pentru a-i expune lui Iuliu Maniu hotărârile tineretului adoptate la Cluj. Iuliu Maniu le-a mulțumit, „adânc mișcat de gestul de simpatie al tineretului”. A subliniat, însă, că nu primește o gardă permanentă la Bădăcin, întrucât se simțea în deplină siguranță, „a conștiinței datoriei împlinite” și chiar dacă „ar cădea fizicește, salvatoare pentru țară” era „biriunța ideilor pentru care luptă”. Că garda avea datoria de a transmite maselor ideile democrației. Cu toată împotrivirea lui Iuliu Maniu, delegația a înființat gărzi pe tot traseul Bădăcin-Cluj⁴.

Cu toate că Iuliu Maniu s-a împotrivit constituirii gărzilor care urmau să-i poarte numele și care își doreau să-l apere de eventualitatea unui asasinat, procesul de constituire continuă în tot Ardealul și Banat. Astfel, la Timișoara are loc o consfătuire a tineretului național-țărănist din Banat, în prezența președintelui organizației județene Sever Bocu și a lui Cornel Bianu, delegatul gărzii „Iuliu Maniu” din Cluj și inițiatorul mișcării. Sever Bocu îi invită pe tineri să se înscrie în gardă, pe care o consideră una „de onoare a națiunii și conștiinței românești”. Cornel Bianu a arătat care era scopul înființării gărzii. În opinia lui, el rezida în „serioasele pericole”, care pândeau persoana lui Iuliu Maniu, „în îngrijorarea persoanei fizice a marelui bărbat de stat”. În gardă se puteau înscrie, peste partide, toți cei care înțelegeau „să-și manifeste indignarea față de odioasele metode de a suprima sau compromite un om și un crez și să activeze curentul regenerator din viața politică a țării”. Susține că Iuliu Maniu nu știa de inițiativa tinerilor și le aduce la cunoștință că comandantul gărzilor pentru Ardeal era Gheorghe Dragoș. În continuare, a luat cuvântul tânărul fruntaș politic bănățean Ioan Subțire, care l-a propus ca președinte al gărzilor „Iuliu Maniu” din Banat pe Aurel Leucuția, un colaborator apropiat al lui Iuliu Maniu, iar la județul Timiș Torontal pe Nicolae Căpețianu. Secretar general regional a fost propus tânărul fruntaș național-țărănist Gheorghe Ciorman⁵.

Pe data de 23 iunie 1934, are loc, la Oradea, o importantă întrunire a tineretului intelectual din cadrul P.N.Ț. Bihor, sub președinția avocatului Romul Pop, fost deputat și un colaborator apropiat al lui Iuliu Maniu⁶. Cu această ocazie, Romul Pop a propus înființarea gărzii „Iuliu Maniu” și în județul Bihor. El subliniază importanța gărzii și împrejurările care impuneau înființarea ei de urgență. Au mai luat cuvântul Gheorghe Popescu-Ceica, fost deputat, Gheorghe Bulgă și Eugen Chișu, avocați, Ioan Mașcaș și Ioan Nițu, directori-învățători, Traian Surducă și Eugen Bârsan. S-a hotărât, apoi, înființarea imediată a gărzii, alegându-l ca președinte pe Romul Pop, iar ca secretar a fost ales Eugen Bârsan, avocat în Oradea. A fost trimisă o telegramă lui Iuliu Maniu, prin care i se aducea la cunoștință înființarea gărzii și în județul Bihor⁷.

A doua zi, pe 24 iunie, o delegație a organizației provinciale din Banat a gărzii „Iuliu Maniu”, în frunte cu Nicolae Căpețianu, comandantul gărzii din județul Timiș-Torontal și Gheorghe Ciorman, secretarul

⁴ Idem, nr. 121, 10 iunie 1934, p. 1

⁵ Idem, nr. 132, 23 iunie 1934, p. 3

⁶ Romul Pop era fiul lui Coriolan Pop, primul prefect al județului Bihor. Bunicul său a fost Andrei Cosma, finul lui George Pop de Băsești, unul dintre cei mai mari economiști de dincoace de Carpați, căruia i se datorează înființarea mai multor bănci în Sălaj, Sătmăr și chiar a celei din Oradea, a cărei director a fost ginerele său Coriolan Pop. De la sine înțeles că între familia Maniu și Cosma era o strânsă legătură. Referitor la genealogia familiei Pop-Cosma, vezi, printre altele, documentele existente la S.J.C.J.A.N., *fond familial Bran*

⁷ *România Nouă*, nr. 134, 26 iunie 1934, p. 1

general al organizației provinciale a gărzilor s-au deplasat la Lugoj, județul Severin. Scopul deplasării a fost de a înființa și în acest județ garda „Iuliu Maniu”. Președinte al gărzii a fost ales Alexandru Jucu, iar secretar profesorul Filaret Barbu. De asemenea, a fost ales un comitet provizoriu de organizare a gărzilor în tot județul, compus din Ion Jucu, avocat, fratele mai mare a lui Alexandru Jucu, Cornel Antal, avocat, Constantin Țunca, avocat, N. Andrei, Victor Secoșan, Constantin Jucu, econom (țăran – n.n.), Dragomir Constantin, funcționar particular și Ion Berariu, pantofar. La orașe au fost aleși următorii fruntași politici: N. Marchescu, la Caransebeș; avocatul Zarcu Lazăr, la Orșova; Maior Cena, la Mehadia; Traian Constantin, avocat, dr. Pepa și dr. Băcilă, avocat, la Teregova. Delegații provinciali urmau să se deplaseze în județul Caraș, să înființeze gărzi, la fel ca în județul Severin⁸.

Procesul de constituire al gărzilor „Iuliu Maniu” se generalizează în întreg Ardealul și în Banat.

În județul Someș, inițiativa vine din partea fostului președinte al organizației lupiste Ion Cureu. Astfel, pe data de 28 iunie 1934, la Dej, are loc ședința de constituire a gărzii. În deschidere a vorbit Alexandru Coroi, fost primar al orașului Dej, care vorbește despre importanța gărzii, pentru apărarea lui Iuliu Maniu.

Adunarea l-a proclamat ca președinte al gărzii pe Ion Cureu, care în discursul său subliniază următoarele: „Trebuie să apărăm cu riscul vieții noastre, pe acela care nu mai este pentru noi o personalitate, ci un templu spre care trebuie să ne îndreptăm cu toții pașii. (...) Iar pentru a apăra tot ce are România mai scump, trebuie să apărăm persoana fizică a dlui Maniu, care este amenințată de ceata hidoasă a oportuniștilor și ambițioșilor, cari nu mai cunosc nimic din tot ce a avut poporul român mai nobil și curat în sufletul său de alungul secolilor”.

După terminarea cuvântărilor, a fost ales un comitet de conducere. Astfel, Ioan Cureu era secondat de Gheorghe Todea, în calitate de vicepreședinte, iar studenții Pamfil Pop și Gheorghe Basa au fost aleși secretari ai gărzii.

Pe data de 29 iunie 1934, la Sighișoara, județul Târnava Mare are loc o întrunire, în cadrul căreia se înființează un comitet de inițiativă, cu scopul de a organiza gărzile „Iuliu Maniu”. Comitetul era compus din Octavian Dobre, fost primar al orașului Sighișoara, Beniamin Suci, notar public și fost prefect, Vasile Pinte, avocat în Sighișoara, preotul Alexiu Sestraș din Șeica Mare, Alexandru Căpățână, medic în Sighișoara și Augustin Vișa din Șeica Mare, licențiat în drept și teologie. Mandatul comitetului era limitat până în momentul constituirii gărzilor, când urma să fie aleasă conducerea județeană a gărzilor.

Gruparea manistă din cadrul organizației P.N.Ț. din județul Maramureș, unde existau divergențe serioase, condusă de Ilie Lazăr s-a întrunit la Sighet. În lipsa lui Ilie Lazăr, adunarea a fost prezidată de fruntașul politic Vasile Ilea. S-a hotărât ca întreaga organizație manistă să se înscrie în garda „Iuliu Maniu”. De asemenea, au cerut, în mod public, ca Iuliu Maniu să părăsească Bădăcinul și să se implice, din nou, în viața politică. Toți ce prezenți s-au înscris pe linia politică promovată de „Sfinxul de la Bădăcin”⁹.

Înainte ca studenții de la Universitatea din Cluj să plece în vacanță, pe data de 1 iulie 1934, după cum rezultă dintr-o notă informativă a Siguranței, au fost convocați de Cornel Bianu la o consfătuire. Ședința a fost condusă de Axente Banciu. Au participat, printre alții, fruntașii politici Aurel Socol, Valentin Poruțiu, Simion Nemeș, Cornel Bianu, Victor Jinga și Valer Moldovan. Scopul ședinței a fost acela de a trasa sarcini tineretului ca în timpul vacanței să activeze la sate. Tinerii au primit directive în vederea organizării gărzii Iuliu Maniu, care urma să se facă în cadrul filialelor județene și sub conducerea delegaților județeni. Cornel Bianu a făcut cunoscut că Iuliu Maniu s-a deplasat la București și a insistat pe lângă Dinu Brătianu să intre în guvernul Tătărescu și să primească portofoliul Armatei¹⁰.

Între timp, pe data de 30 iunie 1934, a avut loc o consfătuire a Comitetului de inițiativă pentru înființarea gărzilor „Iuliu Maniu”, la cooperativa Mercur din Cluj. Profesorul universitar Gheorghe Dragoș le-a comunicat celor prezenți rezultatele întrevederii pe care a avut-o cu președintele P.N.Ț.

⁸ Idem, nr. 136, 28 iunie 1934, p. 8

⁹ Idem, nr. 141, 3 iulie 1934, p. 3

¹⁰ A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 10.872, f. 66

Ion Mihalache. O primă concluzie era aceea că se încercau modalități de revenire asupra excluderii lui Sever Bocu și a reveni asupra primirii demisiei lui Zaharia Boilă, amândoi apropiați ai lui Iuliu Maniu. În privința gărzilor „Iuliu Maniu”, care urmau să ia ființă până cel târziu la sfârșitul lunii iulie 1934, se subliniază că s-a amânat pe toamnă, când urma să fie convocat un Congres general pentru Ardeal și Banat. Până atunci, conform statutelor provizorii ale gărzilor, urmau să fie înființate nuclee ale gărzilor în fiecare județ din Ardeal și Banat, după sistemul celei de la Cluj. Se afirma că Ion Mihalache s-a opus „energic” înființării gărzilor „Iuliu Maniu”, susținând că ele vor adânci și mai mult conflictul dintre Iuliu Maniu și Alexandru Vaida Voevod. De asemenea, se afirma că și Iuliu Maniu „a refuzat categoric să consimtă”, ca garda să fie una personală, ci a subliniat că ea trebuia să fie „numai un instrument, ce va lupta contra forțelor oculte” și că era necesar „un balast” în Ardeal față de opoziția pe care au creat-o vaidiștii. Nota informativă în care se vorbește despre consfătuire subliniază că acesta ar fi „adevăratul scop al înființării gărzii Iuliu Maniu”.

Iuliu Maniu era „nervos” pentru că acțiunea sa pe care a denumit-o balast era supusă eșecului, datorită intervenției lui Ion Mihalache, care vedea garda, după cum am subliniat și mai sus, ca o formațiune politică „ostilă și contra” lui Vaida. Vaida a fost informat despre intențiile lui Iuliu Maniu și de colaboratorul său apropiat, fost subaltern la Ministerul de Interne, Eduard Mirto, care sosea pe data de 1 iulie 1934 la Cluj să-l viziteze pe Vaida¹¹.

Primul județ în care s-a definitivat constituirea gărzii „Iuliu Maniu” a fost, bineînțeles, Sălajul, județul natal al lui Iuliu Maniu. Astfel, pe data de 7 iulie 1934, la Zalău, s-a constituit Comitetul județean al Legiunii Gărzii „Iuliu Maniu” din Sălaj. Deasemenea, au fost aleși comandanții cohortelor gărzii pe plase¹².

După cum se poate observa, la fel ca organizațiile de tineret de la sate, înființate în anul 1929, denumite cu termenul de voinici, gărzile „Iuliu Maniu” păstrau aceeași structură copiată după modelul de organizare al armatelor romane. Acest sistem de organizare, după cum știm, a fost folosit și de Avram Iancu, brațul armat al Revoluției de la 1848, din Transilvania. Așadar, scopul lor declarat era acela de a crea o gardă personală a lui Iuliu Maniu, a cărui viață se credea că este în pericol. Nu era exclus, având în vedere că în decembrie 1933 primul ministru I.G. Duca fusese asasinat. Se constată o escaladare a violenței și introducerea asasinatului, ca tactică de luptă politică a extremei drepte. Trebuie subliniat că gărzile „Iuliu Maniu”, cu toată organizarea tipic militară, aveau un caracter defensiv.

Pe lângă un eventual pericol de asasinat, național-țărăniștii din gruparea manistă vorbeau și de un asasinat moral al mentorului lor, prin încercarea regelui Carol al II-lea de a-l compromite. Astfel, s-a încercat „asasinarea” lui morală, prin implicare în afacerea Skoda.

Ca o dovadă a moralității sale, recunoscută și de liderii altor partide, fruntașul politic Grigore Filipescu a organizat, în cinstea lui Iuliu Maniu, un banchet, în Capitală, pe data de 14 august 1934. Evenimentul a fost larg mediatizat de presa vremii.

Comitetul Legiunii gărzii „Iuliu Maniu” din Cluj îi mulțumește lui Gheorghe Filipescu, printr-o telegramă. În concepția lor, evenimentul era organizat pentru a exprima „încrederea și admirația întregii țări, fără deosebire de partide, față de cel ce reprezintă azi demitatea națională și înțelepciunea politică”.

¹¹ *Ibidem*, f. 67–68

¹² *România Nouă*, nr. 146, 11 iulie 1934, p. 3; Iată componența Comitetului județean și comandanți de plase: Comandantul Legiunii – Iuliu Coroianu, avocat, fost deputat; Ajutor de comandant – Ioan Gheție, avocat, vicepreședinte al organizației P.N.Ț. din Sălaj; Secretar general – Simion Pop, avocat, secretarul general al organizației P.N.Ț. Sălaj; casier – Valer Câmpeanu, avocat, primar al orașului Carei; comandantul cohorții Tășnad – Vasile Oros, fost senator, fost subprefect la Bihor; comandantul cohorții Carei – Gheorghe P. Văleanu, avocat, fost deputat și senator; comandantul cohorții Buciumi – protopop Cornel Oțiel; comandantul cohorții Șimleu Silvaniei – Ioan V. Pop, avocat, fost deputat; comandantul cohorții Crasna – Cornel Pop, avocat; comandantul cohorții Zalău – Coriolan Pereni; comandantul cohorții Supurul de Jos – Alexandru Aluășiu; comandantul cohorții Valea lui Mihai – Iustin Buzilă, fost primar la Valea lui Mihai; comandantul cohorții Cehu Silvaniei – George Mercea, avocat; comandantul cohorții Jibou – Alexandru Vodă, avocat. Membrii în comitet: Ionel Ciobanu, fost președinte al societății culturale „Sălajana”; Dumitru Onacu, director învățător; Iuliu Gheție, student și Alexandru Derșidan, plugar.

Comitetul a hotărât ca Iuliu Maniu, care se deplasa pe ruta Bădăcin-București, să fie întâmpinat în gara din Cluj și însoțit la banchet de cât mai mulți tineri gardiști¹³.

Organizarea gărzilor „Iuliu Maniu” continuă. Pe data de 24 august 1934, s-au pus bazele Legiunii gărzii în județul Brașov. Prezent la eveniment, comandantul suprem al gărzilor din Ardeal, profesorul universitar clujean Gheorghe Dragoș vorbește despre rostul lor și normele de organizare. Cu această ocazie s-a hotărât înființarea gărzii județene, cu următorul comitet: Dumitru Marcea, comandant; Nicolae Precup, avocat, ajutor de comandant; dr. Dogariu, medic, Nicolae Baboie, profesor, Gheorghe Sorescu, directorul fabricii „Metronom” din Brașov. De asemenea, s-a decis organizarea gărzilor în toate localitățile județului¹⁴.

În perioada 9–12 septembrie 1934 au loc, în Capitală, ședințele Comitetului Central Executiv al P.N.Ț. Printre problemele supuse discuției s-a aflat și cea a gărzilor „Iuliu Maniu”. A luat cuvântul, printre alții, dr. Nicolae Lupu, care „într-o înflăcărată cuvântare” afirmă că viața lui Iuliu Maniu aparținea întregii națiuni. În consecință, dacă era în primejdie, apărarea vieții lui nu revenea numai gărzilor „Iuliu Maniu”, ci întregii națiuni. Își exprimă anumite rezerve asupra rostului gărzilor și face apel la Iuliu Maniu să dea concurs conducerii partidului pentru desființarea lor, contribuind în acest mod la „pacificarea partidului”. Subliniază că prioritatea P.N.Ț. era cea de a se pregăti de guvernare. Președintele P.N.Ț., Ion Mihalache, afirmă că și el, la fel ca Vaida sau Lupu, a primit amenințări cu moartea. Afirmă că dacă ar „cade unul singur din frunțașii partidului, partidul întreg îl va răzbuna”. Subliniază că împotriva anarhiei și violenței trebuiau organizate și mobilizate masele țărănești. Referitor la gărzi, el afirmă că dacă va fi nevoie P.N.Ț. „va organiza noi instrumente de apărare”. Așadar, conducerea P.N.Ț. a hotărât desființarea gărzilor „Iuliu Maniu”¹⁵.

Pe data de 16 septembrie 1934, Gheorghe Dragoș, Nicolae Căpețianu, Valer Moldovan, P. Rechițean și Nicolae Buta, comandanți ai gărzilor „Iuliu Maniu” și Cornel Bianu, inițiatorul gărzilor, s-au prezentat la Iuliu Maniu pentru a discuta problema gărzilor desființate de conducerea P.N.Ț.

La consfătuirea de la Bădăcin, Iuliu Maniu le-a mulțumit pentru „entuziasmul generos cu care au fost gata să-l apere”. Afirmă că ședințele Comitetului Central Executiv al P.N.Ț. s-au încheiat „spre deplina dsale satisfacție, cu rezultate îmbucurătoare”. În acest context, i-a rugat pe reprezentanții comandamentului suprem al gărzilor să se supună, „întru toate”, conducerii centrale a P.N.Ț., respectându-i deciziile.

În urma consfăturii cu Iuliu Maniu, în aceeași zi, conducerea gărzilor a dat publicității un comunicat prin care își anunța auto-dizolvarea: „1) Considerând că partidul întreg, prin Comitetul Central Executiv, s-a declarat solidar întru apărarea dlui Iuliu Maniu; 2) că partidul întreg a înscris în programul său de luptă principiile politice pentru cari d. Iuliu Maniu a desfășurat steagul dsale eroic; 3) că în lupta viitoare a partidului pentru aceste principii singură disciplina severă a membrilor lui poate aduce isbânda desăvârșită; 4) că prin comunicatul oficial al Comitetului Executiv desideratele cari au determinat alcătuirea gărzii au fost atinse, și că altele, desigur, vor primi satisfacțiune în viitorul apropiat, ia act de toate hotărârile conducerii centrale a partidului și declară că membrii gărzii disolvate se vor încadra cu tot elanul în oastea cea mare a partidului, în lupta pe care acesta o va deslănțui în curând spre ducerea la izbândă a idealurilor naționale, democratice și de înțeleaptă politică de stat, care-l călăuzesc și cari, singure pot aduce refacerea țării și binele neamului nostru”¹⁶.

Referitor la desființarea gărzilor „Iuliu Maniu”, frunțașul politic Ghiță Pop, pro-manist și el, publica un articol în ziarul „Adevărul”, preluat și de ziarul „România Nouă”. El sublinia că în ședințele Comitetului Central Executiv s-a decis cu unanimitate de voturi desființarea gărzilor. Au consimțit să voteze această hotărâre inclusiv „sovatiștii”, printre care se găsea și el. Totuși, din articol reiese că gărzile au fost desființate doar formal. Astfel, el afirmă următoarele: „Azi gărzile dispar, dar starea de spirit care le-a zămislit nu va muri. Atâta timp cât ideile și politica personificată de d. Maniu nu vor triumfa, teama și grija pentru viața

¹³ *România Nouă*, nr.172, 12 august 1934, p. 1

¹⁴ Idem, nr. 185, 29 august 1934, p. 3

¹⁵ Idem, nr. 196, 13 septembrie 1934, p. 1

¹⁶ Idem, nr. 199, 18 septembrie 1934, p. 1

celui mai reprezentativ om politic al Transilvaniei vor stăpâni încă spiritele acolo”. Iuliu Maniu a încetat să fie păzit de gărzi, dar stătea „sub scutul Ardealului întreg, al unei opinii publice ale cărei rânduri dese și fanatice îl înconjoară ca o gardă nevăzută”¹⁷.

În concluzie, se poate afirma că gărzile „Iuliu Maniu” au constituit o formă intermediară de organizare a tineretului, în speță manist, între cetele de voinici și gărzile țărănești care se vor înființa începând cu anul 1936, în contextul escaladării violenței pe scena politică românească. Înființarea gărzilor a pornit din îngrijorarea tineretului promanist de a nu avea și Iuliu Maniu soarta tragică a lui I.G. Duca. Scopul lor a fost acela de a-și apăra mentorul. Caracterul lor a fost unul defensiv, la fel ca și celelalte organizații național-țărănești similare, care i-au precedat sau succedat. La fel, și modul lor de organizare a fost același. Comandanții gărzilor „Iuliu Maniu” din Ardeal și Banat au devenit, peste 2 ani, conducătorii gărzilor țărănești. Așadar, se poate afirma că ele nu au fost dizolvate, ci doar și-au întrerupt activitatea.

2. ÎNFIINȚAREA ȘI ACTIVITATEA GĂRZILOR ȚĂRĂNEȘTI (1936–1938)

În ședința din data de 18 ianuarie 1936, Delegația Permanentă a P.N.Ț. a luat în discuție situația politică existentă în țară și alegerile parțiale care se apropiau. Față de metodele de violență introduse în politica țării de către unele grupări extremiste, cu complicitatea guvernului și toleranța administrației și „dată fiind absența totală a scutului legal”, conducerea P.N.Ț. a hotărât înființarea gărzilor țărănești¹⁸.

Conducerea P.N.Ț., prin intermediul presei, face un apel către membrii săi și către cetățenii „conștiinți de pericolul național ce amenință ordinea în stat și existența națiunii noastre în granițele ei firești”, să contribuie și financiar la această acțiune. Contribuțiile urmau a fi trimise lui Ernest Ene, casierul general al P.N.Ț. Se motivează faptul că P.N.Ț.-ului i s-a impus o metodă de luptă pentru care nu a fost „pregătit sufletește”. Era nevoie să răspundă la metodele de violență organizată, printr-un nou sistem de apărare, acela al gărzilor țărănești¹⁹.

Un alt eveniment care a determinat înființarea gărzilor țărănești a avut loc în luna octombrie 1935. În urma incidentului de la Sighet, unde au fost răniți 7 țărani și președintele organizației P.N.Ț. din Maramureș, Ilie Lazăr, tineretul „acționist” și foștii membri ai gărzii Iuliu Maniu au luat atitudine.

Pe data de 21 octombrie 1935 ei s-au întrunit la Cluj, unde avea loc și o ședință a Comitetului județean al P.N.Ț. A luat cuvântul Victor Jinga, președintele tineretului național-țărănist din Ardeal și Banat, care, în numele tineretului, a solicitat conducerii centrale a partidului să examineze urgent situația creată și necesitatea înființării gărzii „de legitimă apărare a națiunii, împotriva provocărilor, abuzurilor și agresiunilor instigate și patronate de guvern”. Ei cereau ca garda să aibă nuclee în sate, județe și provincii, să aibă mobilitatea tactică necesară și promptitudinea executării mandatului dat de conducerea centrală a partidului. Cereau ca această gardă să fie înființată înainte de marea adunare a P.N.Ț. preconizată a avea loc pe data de 14 noiembrie, la București, „ca să facă față în mod eficace provocărilor eventuale organizate sau regizate de guvern”²⁰.

Un alt incident, considerat fără precedent, are loc chiar în Cameră, în ședința din 19 martie 1936.

În această ședință a fost luată în discuție legea „Vitejii Neamului”, care prevedea anumite privilegii pentru cei decorați cu această distincție de război. Au luat cuvântul Octavian Goga și Modreanu. În schimb, deputatul Ciakovski arată că nu se pot crea privilegii unei singure categorii de foști combatanți, când mulți alții, care și-au făcut datoria pe câmpul de luptă nu au fost decorați.

Ajungând la cuvânt, profesorul universitar Petre Andrei, deputat P.N.Ț., îi răspunde lui O. Goga, care a acuzat P.N.Ț. că este comunist. El expune doctrina partidului, care era „pur agrară” și subliniază că era

¹⁷ Idem, nr. 203, 22 septembrie 1934, p. 1

¹⁸ *Patria*, nr. 16, 21 ianuarie 1936, p. 1

¹⁹ Idem, nr. 35, 13 februarie 1936, p. 1

²⁰ Idem, nr. 242, 23 octombrie 1935, p. 1

departe de comunism. Între timp, cuzistul Nichifor Robu provoacă scandal, acuzându-l pe deputatul P.N.Ț. Iacobescu că ar fi comis fraude. Cuziștii încep să strige în cor către P.N.Ț. cu termenii de bandiți, bandă organizată etc. Deputatul țărănist, ardelean, Virgil Solomon, se adresează cuziștilor pe care-i apostrofează cu termenul de imbecili. În acel moment, deputatul cuzist Marcel Adam se repede asupra lui V. Solomon și-l lovește în cap. Solomon se apără și ripostează și totul se transformă într-o bătaie generală. Cuziștii, în frunte cu Nichifor Robu, se aruncă asupra lui Solomon, care este lovit din toate părțile, doborât la pământ și călcat în picioare de deputații cuziști. Bătaia durează câteva minute, sub privirile președintelui Camerei și ale chestorilor, care intervin pentru a-l salva pe Solomon din mâinile agresorilor cuziști.

În cele din urmă, președintele Camerei suspendă ședința, dar bătaia continuă și tumultul se îndreaptă spre primele bănci, care sunt complet distruse. Ordinea a fost restabilită cu mare greutate prin intervenția deputaților P.N.Ț., care l-au salvat pe Solomon.

Ședința este redeschisă, deputații Adam, Robu și Solomon fiind aduși în fața Comisiei de disciplină, care a hotărât excluderea lor de la ședințe. Nichifor Robu pentru 30 de zile, Virgil Solomon pentru 15 zile și Marcel Adam pentru 10 zile.

Președintele P.N.Ț., Ion Mihalache, a luat cuvântul și a protestat împotriva scandalurilor permanente provocate de micul grup cuzist. El spune că Parlamentul nu poate fi transformat în „arenă de luptă pentru bestii”. Apostrofează, „în cuvinte tari” Biroul și majoritatea parlamentară, care nu a sancționat la timp astfel de acte de dezordine: „Datoria supremă a tuturor – spune el – este să restabilim prestigiul Parlamentului”. Încheie cu un ton amenințător, afirmând că: „Dacă majoritatea nu-și cunoaște datoria, vom ști să ne apărăm cu propriile mijloace”²¹

Referitor la rolul gărzilor țărănești, Ion Mihalache afirmă că acestea și-au dovedit eficacitatea în timpul alegerilor parțiale de la Mehedinți și ele „trebuie să fie o realitate permanentă atâta vreme cât doctrina violenței va fi lăsată de guvern să se resfețe pe câmpul politic al țării noastre”²².

În județul Maramureș, pe data de 8 martie 1936 are loc ședința Comitetului județean al P.N.Ț. Printre altele, se subliniază că s-a primit ordin de la Centru să fie înființată o gardă de apărare, compusă din maxim 150 de persoane. Ea avea misiunea de a-i apăra pe membrii marcanți ai partidului, în timpul turneelor de propagandă prin județ, în special pe Ilie Lazăr. De asemenea, de a pregăti primiri oficiale și a asigura ordinea și paza în cazul în care soseau în județ fruntași politici de la Centru. Astfel, s-a luat inițiativa înființării gărzii țărănești maramureșene, fiind însărcinați cu această misiune căpitanul pensionar Simionescu, Nicoară Pop și Vasile Lazăr, fratele lui Ilie Lazăr. Tot cu această ocazie au fost primiți în P.N.Ț. mai mulți muncitori²³.

Pe data de 4 aprilie 1936 se dau noi instrucțiuni gărzilor țărănești. Acestea prevedeau ca: simbolul lor să fie steagul verde cu bandă tricolor; toate unitățile să aibă sedii speciale unde să fie păstrate steagurile, arhiva, banii, insignele și armele; până la stabilirea unei uniforme oficiale, care urma să fie cea țărănească, să se poarte pe îmbrăcămintea obișnuită insigne și banderolă pe braț; organizațiile locale ale P.N.Ț. aveau obligația de a strânge fondurile necesare funcționării gărzilor țărănești, care urmau să fie completate prin donații și subvenții; ca efective, gărzile trebuiau să cuprindă cel puțin 25% din numărul total al membrilor fiecărui județ; cea mai mare atenție să se dea selecției membrilor și comandanților gărzilor; cei dintâi să aibă vârste cuprinse între 24 și 40 de ani, aleși dintre „elementele hotărâte la luptă”; în ceea ce privește comandanții de județe și provincii urmau să fie aleși dintre „cei mai populari conducători”²⁴.

În județul Năsăud, în luna aprilie 1936 are loc ședința Comitetului județean al P.N.Ț. Printre problemele discutate a fost și cea a înființării gărzilor țărănești. În cuvântul său, Cornel Pop, secretarul organizației județene de tineret a vorbit despre rolul gărzilor țărănești. S-a luat hotărârea înființării gărzilor în

²¹ Idem, nr. 66, 21 martie 1936, p. 4

²² Idem, nr. 75, 2 aprilie 1936, p. 3

²³ A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 10.887, f. 2

²⁴ *Ibidem*, dos. 10.843, f. 1

toate comunele județului²⁵. Acțiunea a continuat până în luna septembrie 1936, când Victor Moldovan, secretarul general al organizațiilor P.N.Ț. din Ardeal și Banat și președintele organizației județene Năsăud, însoțit de o serie de fruntași locali, a înființat gărzile țărănești și în sectorul Mocod, întruniți la Năsăud. El dă și instrucțiunile necesare cu privire la organizarea și funcționarea gărzilor țărănești din sectorul amintit²⁶.

În județul Făgăraș, pe date de 23 aprilie 1936 are loc Congresul organizației județene, ocazie cu care se discută și problema gărzilor țărănești. În cuvântul său, președintele organizației, Aurel Dobrescu, afirmă că în județul Făgăraș erau deja constituite gărzile țărănești. El propune ca acestea să poarte numele de gărzi naționale, la fel ca cele din anul 1918²⁷.

La începutul lunii mai are loc un Congres județean și în județul Someș, ocazie cu care se hotărăște înființarea gărzilor țărănești și în acest județ²⁸.

Tot în luna mai are loc ședința Biroului P.N.Ț., ocazie cu care secretarul general al partidului, Virgil Madgearu, dă noi dispoziții pentru organizarea gărzilor țărănești, create „pentru apărarea împotriva anarhiei organizațiilor de extrema dreaptă”²⁹.

Președintele organizațiilor P.N.Ț. din Ardeal și Banat, Mihai Popovici, acuză guvernul liberal pentru ascensiunea mișcărilor de dreapta sau de strânga, afirmând că guvernul era lipsit de autoritate. Mișcările extremiste găseau teren prielnic, spune el, datorită nemulțumirilor populației. Partidele de dreapta încercau să-i învețe ce înseamnă naționalismul pe ardeleni, ceea ce constituia, spune el, o bătaie de joc pentru generația care luptase pentru Unire și suferiseră în temnițele ungurești. El crede că se urmărea învrăjbirea tuturor pentru ca guvernul să poată profita de anarhie. Datorită lipsei de autoritate, toate partidele și-au organizat adevărate armate. Cele de dreapta, coloane de atac, legionari sau lăncieri. La fel și cele de stânga s-au organizat. În aceste condiții, spune el, și P.N.Ț. era nevoit să-și organizeze gărzi țărănești „pentru menținerea ordinii, pentru a salva țara aceasta de anarhie”. Chiar în opoziție fiind, P.N.Ț. avea datoria „să organizeze forțele sale, ca să apere țara de această anarhie, de distrugere, de război civil, opunând față de forțele răzlețite și neînsemnate ale partidelor adverse, anarhice, voința de ordine, voința de disciplină, voința de legalitate, prin propriile noastre forțe, organizând gărzile țărănești”³⁰.

În vara anului 1936 continuă constituirea gărzilor țărănești. Acestea se preconiza a se constitui „în fiecare sat și în fiecare cătun”, cu scopul de a „stăvili valul anarhiei”, iar „în caz de complicitate a celor meniți să susțină ordinea, va fi ea păstrătoarea păcii și ordinii sociale”. Așadar, vara anului 1936 a fost declarată de P.N.Ț. ca vara realizării gărzilor țărănești.

Într-un Comunicat de presă, conducerea P.N.Ț. subliniază rolul și importanța gărzilor țărănești, dovedită și la marea adunare din 31 mai 1936 de la București. În ziua adunării, „cei mai fanfaroni dintre tulburătorii liniștei publice, în numele principiilor importate din Germania hitleristă, au fost reduși la tăcere printr-o simplă intervenție a cămășilor albe ale gărzii țărănești”. De asemenea, se afirma că acțiunea politică a partidului nu se putea desfășura în deplină liniște, atâta timp cât era stânjenită de provocările „unei minorități turbulente” a extremiștilor. Din această cauză, se face apel la organizarea gărzilor țărănești pe tot cuprinsul țării³¹.

Dintr-o notă informativă a Siguranței aflăm că pe data de 1 septembrie 1936 urma să înceapă înarmarea gărzilor, „din fondurile ce oficial vor fi puse la dispoziție”, deoarece până atunci se făcuse „din mijloace proprii”. Se făcea apel la colectarea de fonduri pentru acest scop³².

²⁵ *Patria*, nr. 93, 26 aprilie 1936, p. 3

²⁶ *Idem*, nr. 227, 11 octombrie 1936, p. 3

²⁷ *Idem*, nr. 97, 1 mai 1936, p. 3

²⁸ *Idem*, nr. 98, 3 mai 1936, p. 1

²⁹ *Idem*, nr. 107, 14 mai 1936, p. 1

³⁰ *Idem*, nr. 113, 21 mai 1936, p. 1

³¹ *Idem*, nr. 152, 9 iulie 1936, p. 1

³² A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 10.887, f. 38–39

Dintr-o altă notă informativă, datată 28 august 1936, aflăm că la sediul P.N.Ț. din Capitală s-ar fi aflat un număr de 28.000 de revolve de fabricație străină, care urmau a fi distribuite, prin intermediul președinților de organizații județene, membrilor gărzilor țărănești. Cei care primeau arme aveau obligația de a cere Prefecturilor să li se elibereze permise de port-armă³³.

Într-un articol din ziarul „Porunca vremii”, Virgil Madgearu, secretarul general al P.N.Ț. este acuzat că a dat ordin gărzilor țărănești să-i extermină pe legionari. În acest sens, ziarul publică o circulară pe care V. Madgearu ar fi trimis-o organizațiilor județene. Madgearu neagă acest lucru și roagă Parchetul să dispună efectuarea unei anchete pentru a descoperi autorii falsei circulare. El crede că prin acel fals se crea un precedent periculos, care încerca să ațâțe spiritele tinerilor din Uniunea Națională a Studenților Creștini Români. Aceștia îl trecuseră deja pe lista neagră a politicienilor pe care doreau să-i asasineze. În încheiere, V. Madgearu sublinia că nu era primul articol de acest gen pe care ziarul amintit îl publica împotriva lui, articole provocatoare la asasinat³⁴.

Datorită violențelor care se manifestau în societatea românească, pe fondul ascensiunii mișcărilor de dreapta, în rândurile membrilor P.N.Ț. și a fruntașilor gărzilor țărănești, un larg ecou și-a găsit „Mișcarea Universală pentru Pace”. La București, sub conducerea lui Ilie Lazăr, care în același timp era și comandatul gărzilor țărănești din Ardeal și Banat, a fost lansat un apel al tineretului din România pentru apărarea păcii.

Conducerea tineretului țărănesc din Ardeal și Banat a lansat un astfel de apel către toți tinerii din aceste provincii râvnite de revizioniști. Ei cereau tinerilor să li se alăture pentru a organiza rezistență împotriva revizionismului fascist, acțiunea de pace pentru Ardeal și pregătirea pentru Congresul Mondial al Păcii de la Geneva din 3–6 septembrie 1936.

Pe data de 18 august 1936 s-a constituit, la Cluj, Biroul Provincial de Pace al tineretului P.N.Ț., în frunte cu Victor Jinga, președintele tineretului P.N.Ț. din Ardeal și Banat și profesor la Academia Comercială din Cluj, Gheorghe Dragoș, profesor, Gheorghe Ciorman, avocat, A. Anderco, avocat, Camil Suciu, avocat, Bucur Șchiopu, avocat, C. Drăgulescu, asistent universitar, A. Novac, asistent universitar, E. Mezincescu, preparator universitar, I. Gheție, profesor, T. Atanasiu, avocat, C. Pop, avocat³⁵.

Acțiunea de înființare a gărzilor țărănești continuă. În zilele de 25 și 26 iulie, în județul Someș, au avut loc adunări populare în mai multe sectoare din regiunea Chechișului. Ele au fost convocate de Ion Cureu, vicepreședintele organizației județene a P.N.Ț. și comandant al gărzilor din acest județ și au avut ca scop desăvârșirea organizării gărzilor din această regiune. Adunările au avut loc în comunele Buza, Sânnicoară, Tentea, Beud, Zimbora și Făgădauăle Buzii. Ion Cureu a fost însoțit de Pamfil Pop, președintele plasei Chechiș. În aceste comune s-au organizat gărzi, în care s-au înscris sute de țărani din fiecare comună și s-a depus jurământul gardiștilor. După ce au rostit discursuri în fiecare comună. Cei doi fruntași ai P.N.Ț. au fost arestați în comuna Ghiolți de către șeful postului de jandarmi din Țăga. După intervenția energetică a locuitorilor, ei au fost eliberați. Însă, în noaptea de 25 spre 26 iulie, I. Cureu a fost percheziționat și arestat, din nou, din camera de hotel de la Chechiș, unde era cazat, postându-i-se în fața ușii o santinelă. Dar, din nou, au intervenit locuitorii și a fost eliberat³⁶.

Tot în județul Someș, în zilele de 29 și 30 august au avut loc o serie de întruniri, în comunele Urișor, Căței, Cățcău, Coplean și Selișca. Cu această ocazie s-au constituit gărzile țărănești, s-a făcut cunoscut Programul P.N.Ț. și acțiunea lui împotriva grupărilor de dreapta, care doreau instaurarea dictaturii. La aceste întruniri au luat parte fruntașii P.N.Ț., I. Cureu, Corneliu Radocea, preotul Augustin Boldor și Alexa Mihut³⁷.

În județul Sălaj, în acțiunea de înființare a gărzilor țărănești, Ionel Pop, comandantul gărzilor, a fost ajutat de tineretul țărănist sălăjean. Astfel, în ziua de 30 august 1936 o echipă formată din Ionel Pop,

³³ *Ibidem*, f. 40

³⁴ *Patria*, nr. 170, 31 iulie 1936, p. 1

³⁵ *Idem*, nr. 186, 21 august 1936, p. 3

³⁶ *Idem*, nr. 170, 31 iulie 1936, p. 3

³⁷ *Idem*, nr. 198, 5 septembrie 1936, p. 3

Coriolan Pereni, secretar general al organizației sălăjene de tineret, Ionel Ciobanu, secretarul organizației de tineret din plasa Tășnad și Felician Fathi, secretarul tineretului din plasa Șimleu, s-au deplasat în localitățile Marca și Porți, unde au ținut „frumoase întruniri în cadrul cărora s-a desăvârșit constituirea gărzilor țărănești”. În această acțiune au fost însoțiți de preotul local Ilie Vetișan³⁸.

În ziua de 6 septembrie 1936, „energicul comandant al gărzilor țărănești”, Ionel Pop și Felician Fathi a întreprins un turneu în sectorul Măieriște, cu scopul de a înființa, și aici, gărzi țărănești. În localitatea Bobota, care făcea parte din acest sector, în fața comitetelor din Zalnoc și Bobota, Vasile Cherecheș, șeful sectorului a deschis ședința, după care Ionel Pop a vorbit despre rostul înființării gărzilor și rolul acestora. El le cere tuturor „ca strânși uniți în jurul steagului P.N.Ț. și a d-lui Maniu, singura nădejde a țărănimii că vremurile grele de azi vor înceta, să lupte din răputeri pentru întronarea moralității creștine și a dreptății sociale” și expune Programul partidului.

Felician Fathi spune că cei care se angajau să lupte în cadrul gărzilor țărănești se puneau în slujba patriei, „căci apărând viața lui Iuliu Maniu, atât de scumpă întregii țări, fac act de cel mai înalt patriotism”.

Se constituie, apoi, primele grupe de luptători, care „într-o atmosferă de înaltă hotărâre”, au depus jurământul de credință pentru gardă.

În aceeași zi, în localitatea Măieriște au fost prezente o mulțime de persoane din comună (din Dumuslău și Doh). La apariția comandantului Ionel Pop, gărzile, care erau deja organizate, au prezentat onorul. În cadrul unei frumoase ședințe, noii luptători au prestat jurământul de credință față de Iuliu Maniu și P.N.Ț. Mulțimea mare de țărani care a participat a fost adânc impresionată de importanța și măreția actului săvârșit.

De la Măieriște, Ionel Pop și însoțitorii săi s-au deplasat la Mălădia, unde erau prezenți și țărani din localitățile Giurtelec, Criștelec și Mălădia. Comandantul gărzilor țărănești, Ionel Pop, a luat cuvântul și a arătat „meritele nepieritoare pe cari și le-au câștigat în slujba țării marii bărbați ai Sălajului, atât cei cari numai sunt”, precum era cazul marilor noștri înaintași Simion Bărnăușiu sau George Pop, dar și a celor care erau în viață, și dă exemplul lui Iuliu Maniu și Victor Deleu. Explică, apoi, rostul gărzilor țărănești și trece la constituirea grupelor de luptători din aceste localități, care prestează jurământul de credință pentru gardă. În total, s-au constituit 19 grupe, cu un efectiv de 204 luptători³⁹.

Acțiunea de organizare a gărzilor țărănești a continuat în toate comunele din județul Sălaj.

La Jibou, la sfârșitul lunii august, a avut loc adunarea de constituire a gărzilor țărănești din această plasă, la care a participat și conducerea organizației județene, în frunte cu Victor Deleu.

Pentru început, Gheorghe Fodoreanu, fost deputat și președinte al organizației de plasă a făcut un raport amănunțit asupra activității partidului în această zonă. Astfel, doar în decursul unui an s-au ținut 24 de ședințe, în care s-au dat instrucțiuni pentru o mai bună organizare a membrilor de partid.

A luat cuvântul președintele organizației județene, Victor Deleu, care și-a exprimat „dragostea cu care vine în mijlocul poporului” și a vorbit despre importanța și rolul gărzilor țărănești. Iată ce spunea el, printre altele: „Suntem învinuiți că aceste gărzi pe care le înființăm sunt echipe de bătăuși și că produc desordini. Am înființat aceste gărzi pentru a ne apăra împotriva acelor cari ne atacă și ne amenință, noi nu atacăm, ci dacă suntem atacați, avem dreptul de a ne apăra”. De asemenea, subliniază că P.N.Ț. era singurul partid care putea „să îndrepte relele” ce bântuiau întreaga societate românească și să asigure cetățenilor țării „o viață fericită”. Pentru atingerea acestui scop, spune Deleu, toți cei care făceau parte din acest partid „suntem gata oricând să ne jertfim și viața pentru reușita crezului nostru cuprins în programul fixat de noi”.

A urmat cuvântarea comandantului gărzilor țărănești din județul Sălaj, Ionel Pop, care spune următoarele: „Simt o mare bucurie azi, când iau în primire gărzile țărănești din cele 30 de comune ale acestei plase. Dv. frați gardiști fiți gata, în orice moment, a răspunde apelului nostru pentru apărarea șefilor noștri supremi și a programului nostru, prin care vom face o Românie Nouă și fericită”.

³⁸ *Ibidem*

³⁹ Idem, nr. 203, 12 septembrie 1936, p. 3

Au mai luat cuvântul Octavian Lazăr, student, care organizase gărzile din această plasă și țăranul Pinte Uță din Gâlgău. Primul vorbește în numele tineretului înrolat în gărzile țărănești și își exprimă revolta împotriva celor care încercau să dea lecții de naționalism fruntașilor P.N.Ț., iar cel de al doilea își exprimă bucuria de a activa în noile gărzii. Adunarea s-a încheiat cu intonarea imnului „Deșteaptă-te Române”⁴⁰.

În Țara Chioarului, care în acea perioadă făcea parte din județul Satu-Mare, după Congresul organizației județene din luna mai, care a avut loc la Satu-Mare, s-a intensificat acțiunea de propagandă și organizare a gărzilor țărănești.

La începutul lunii septembrie 1936 au loc adunări populare la Șomcuta Mare, Valea Chioarului, Finteușul Mic, Remetea Chioarului, Remecioara și Berchez.

Victor Marcu, fost deputat P.N.Ț. și președintele organizației din zona Chioarului, a redactat un apel, pe care l-a trimis tuturor comunelor, iar țăranii s-au înscris pe listele gărzilor țărănești.

Pe data de 13 septembrie, Victor Marcu, însoțit de avocatul Aurel Buda, desemnat în funcția de șef al gărzilor din zona Chioar și Aurel Dărăban, subșef de sector, s-au deplasat în comuna Valea Chioarului. Aici au fost întâmpinați de grupuri numeroase de țărani, în frunte cu preoții din comună. Avocatul A. Buda a dat explicațiile necesare și instrucțiunile prevăzute în Regulamentul de organizare al gărzilor țărănești. S-a trecut, apoi, la depunerea jurământului și distribuirea insinelor pentru fiecare țăran gardist. A urmat discursul lui Victor Marcu, care caracterizează gărzile ca fiind „o pavăză sigură față de dictatura care amenință să fie proclamată în mod fățiș”.

Din comuna Valea Chioarului s-au deplasat la Șomcuta Mare, unde s-au adunat grupuri numeroase de țărani din comunele Remetea Chioarului, Remecioara și Berchez. A. Buda subliniază importanța gărzilor țărănești, iar preotul Vasile Gheție preia jurământul gărzilor, după care se distribuie insigne. În cuvântarea sa, Victor Marcu critică Partidul Național-Creștin și pe Octavian Goga pentru atitudinea filogermană, calificându-l drept trădător de neam. De asemenea, critică atitudinea partidului „Totul pentru Țară” pentru politica sa extremistă.

În data de 14 septembrie 1936, de sărbătoarea Sfintei Cruci, fruntașii amintiți mai sus, însoțiți de preotul Valentin Pinte, s-au deplasat în comunele Finteușul Mic și Mireșul Mare, unde s-a luat jurământul țăranilor înscriși în gardă și s-au distribuit insigne⁴¹.

Pe data de 4 septembrie 1936, are loc, la București, ședința Delegației Permanente a P.N.Ț., în cadrul căreia s-a pus în discuție și situația gărzilor țărănești. La sfârșitul ședinței a fost dat presei un comunicat. În ceea ce privește desființarea gărzilor țărănești, prevăzută de guvernul liberal, se subliniază că P.N.Ț. a fost întotdeauna împotriva organizațiilor paramilitare, deoarece duceau la anarhie. Gărzile țărănești, se spune în comunicat, au fost înființate pentru a face față carențelor guvernului, cu scop de autoapărare și ele nu au contravenit nici unei legi în vigoare la momentul respectiv. Conducerea P.N.Ț. declara că își menține gărzile până în momentul în care guvernul liberal „va fi făcut dovada că a dezarmat și dizolvat toate formațiunile paramilitare”⁴².

Așadar, acțiunea de constituire a gărzilor țărănești continuă, cu toată împotrivirea guvernului liberal.

Pe data de 1 noiembrie 1936 are loc, la Cluj, depunerea jurământului gărzii țărănești a municipiului. Au participat toți comandanții gărzilor țărănești din județul Cluj, conducerea organizației județene de partid și peste 250 de membrii gardiști. Printre fruntașii P.N.Ț. din Cluj îi amintim pe Octavian Prie, Adonis Popov, Gh. Dragoș, Valer Moldovan, colonelul Aurel Stoica, comandantul gărzilor țărănești din județul Cluj și pe Simion Ilieșiu, comandantul gărzilor municipiului Cluj. Simion Ștefan, secretarul gărzilor din municipiu citește numele șefilor de grupă ai gărzii, care, cu mâna pe drapel, rostesc legământul, în fața crucii. Au luat cuvântul colonelul Aurel Stoica, O. Prie și Adonis Popov, care vorbesc despre rolul și importanța gărzilor țărănești, în contextul politic din acea perioadă⁴³.

⁴⁰ *Gazeta de Duminecă*, nr. 1–10, 22 septembrie 1936, p. 1–2

⁴¹ *Patria*, nr. 207, 18 septembrie 1936, p. 3

⁴² *Idem*, nr. 199, 6 septembrie 1936, p. 1

⁴³ *Idem*, nr. 245, 3 noiembrie 1936, p. 3

Pe data de 15 decembrie 1936 are loc, la Cluj, o importantă ședință a Comitetului Executiv al P.N.Ț. din Ardeal și Banat, în cadrul căreia s-a pus în discuție și problema gărzilor țărănești. Ședința a fost prezidată de Mihai Popovici, președintele P.N.Ț. din Ardeal și Banat și la ea au participat toți membrii Comitetului Executiv. Mihai Popovici salută reintrarea lui Sever Bocu și Iustin Marșieu în P.N.Ț. și propune alegerea lor în funcția de vicepreședinți ai organizației provinciale din Ardeal și Banat. Cei doi vechi frunțași sunt aleși prin aclamații. Urmează discursul lui Mihai Popovici, care face un aspru rechizitoriu al guvernului Tătărescu, în special pe probleme de politică externă. Arată necesitatea înarmării, în special în Ardeal, la fel ca și în Cehoslovacia și Iugoslavia. În final, abordează probleme interne de partid, în vederea bunului mers al acțiunii de propagandă. Dă cuvântul, apoi, generalului Rujinski, comandantul suprem al gărzilor țărănești, care dă instrucțiuni, în vederea unor acțiuni viitoare. Comitetul Executiv îl alege pe fruntașul mara-mureșean Ilie Lazăr în funcția de comandant al gărzilor din Ardeal și Banat, iar ca ajutoari ai săi, pe colonelul Aurel Stoica și pe Gheorghe Dragoș. Vicepreședinții organizației provinciale au primit atribuții de inspec-tare a activității organizațiilor județene, fiecare vicepreședinte primind în subordine câte 5–6 organizații. Tot acum, fruntașul făgărășean Aurel Dobrescu a fost ales șeful de propagandă pentru Ardeal și Banat, iar Cornel Bianu a fost ales șef al Biroului de informații al P.N.Ț. din Ardeal și Banat. Președintele tineretului P.N.Ț. din Ardeal și Banat, Victor Jinga, a făcut un raport al organizării tineretului, după care s-a luat pauză, urmând ca după-amiaza să aibă loc ce-a de-a doua ședință a Comitetului⁴⁴.

La începutul anului 1937, pe data de 16 ianuarie, se organizează, la Cluj, cursuri de educație politică și cetățenească „în spiritul programului și ideologia statului național-țărănesc”. Comandantul gărzilor țărănești din municipiul Cluj, Simion Ilieșiu îi invită pe membrii P.N.Ț. să participe la aceste cursuri. Au conferențiat Gh. Dragoș și Zaharie Gherman⁴⁵. Cursurile școlii politice continuă și pe data de 6 februarie 1937 are loc expunerea lui Corneliu Albu, cu titlul „Dușmanii noștri din țară și din streinătate”⁴⁶.

Conform unei note informative a Poliției din Timișoara, Sever Bocu s-a întors de la București și a adus dispoziții de la Centru, în legătură cu organizarea gărzilor țărănești. Astfel, pe data de 8 ianuarie 1937, la sediul P.N.Ț. din Timișoara, 150 noi membrii din oraș au depus jurământul. Cu această ocazie au primit și instrucțiuni cu privire la organizarea și activitatea gărzilor țărănești⁴⁷.

Tot în Banat, președintele organizației P.N.Ț. din județul Caraș, însoțit de avocații Iuliu Străin, comandantul gărzilor județene și Constantin P. Negrea, s-a deplasat în plasa Sasca Montană, pentru a prelua jurământul gărzilor comunale⁴⁸.

De asemenea, la Mocod, județul Bistrița-Năsăud, 2.000 de membrii ai gărzilor au defilat și depus jurământul. Au participat frunțașii politici Ghiță Pop, Victor Moldovan, Vasile Buta, Cornel Pop, etc. și un număr mare de intelectuali⁴⁹.

Comandantul gărzilor țărănești din Ardeal și Banat, Ilie Lazăr își continuă misiunea de inspecție a gărzilor. Astfel, pe data de 13 februarie 1937 a avut loc o întrunire în cartierul „Iris” din Cluj. Au rostit discursuri Victor Jinga, Gh. Dragoș și Ilie Lazăr. Acesta din urmă spune, printre altele, că avea misiunea de a organiza și controla gărzile „și de a nu face politică”. Totuși, nu uită să-i îndemne pe cei prezenți să urmeze „pilda luminaților noștri conducători”. Referitor la personalitatea lui Iuliu Maniu, afirmă că în turneul său va spune tuturor să nu-l trădeze „pentru vremelnice interese”⁵⁰.

Alte manifestații ale gărzilor țărănești din județul Cluj au loc în comunele Gilău, Jucu de Mijloc și Bonțida, unde „urmașii lui Gelu” defilează prin fața conducătorilor național-țărăniști. Au luat cuvântul frunțașii politici Simion Nemeș, Ilie Lazăr, Adonis Popov și Gh. Dragoș. Comandantul gărzilor țărănești,

⁴⁴ Idem, nr. 281, 17 decembrie 1936, p. 2

⁴⁵ Idem, nr. 7, 13 ianuarie 1937, p. 2

⁴⁶ Idem, nr. 29, 7 februarie 1937, p. 2

⁴⁷ A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 10.887, f. 173

⁴⁸ *Patria*, nr. 15, 22 ianuarie 1937, p. 3

⁴⁹ Idem, nr. 24, 2 februarie 1937, p. 3

⁵⁰ Idem, nr. 35, 14 februarie 1937, p. 3

Ilie Lazăr, reafirmă credința sa în linia politică promovată de Iuliu Maniu și dezamăgirea față de plecarea lui Vaida: „Eu cred orbește în Iuliu Maniu. Îl urmez până la moarte și îl iubesc. D. Vaida a spus că de aceea îl urmărim noi pe I. Maniu, fiindcă este cel mai înțelept și acum l-a trădat”⁵¹.

În această perioadă se înregistrează o escaladare a violențelor din partea mișcărilor extremiste asupra celorlalte partide politice, inclusiv a țărăniștilor, care erau catalogați comuniști.

Pe data de 21 martie 1937, în comuna Noul, județul Sibiu are loc un atac armat al unei bande de extremă dreaptă, membrii și aderenți ai partidului „Totul pentru Țară”.

În aceeași zi, a avut loc o importantă întrunire a P.N.Ț. la Sibiu. Întorcându-se de la adunare, aproximativ 100 de săteni din comuna Noul, de pe valea Hârtibaciului, fief electoral al fruntașului țărănist Ioan Popa, secretar general al organizației județene, se îndreptau spre casă. Când au ajuns în apropiere de sat, le-au ieșit în cale femeile participanților, care i-au informat că în sat îi aștepta o bandă înarmată de aderenți ai partidului „Totul pentru Țară”, care vroiau să-i atace. Sătenii nu s-au lăsat intimidați și și-au continuat drumul. Ajungând în fața cârciumei lui Schmidt, un grup de aproape 20 de gardiști, ascunși după gardul de scânduri al cârciumei, au rostit următoarele: „Legionari, foc în comuniști!”. Au început să tragă cu puștile și revolverele pe care le aveau asupra lor, asupra sătenilor care veneau de la întrunirea politică de la Sibiu. Au fost rănite 15 persoane, printre care fruntașul național-țărănist Teodor Albu și servitorul cârciumarului Schmidt, Johan Miller, care ieșise în stradă să-i avertizeze. După câteva minute, Teodor Albu a decedat.

În întreaga comună s-a instaurat panica. A doua zi dimineața, s-au deplasat la fața locului căpitanul Cătană, comandantul Legiunii de jandarmi, judecătorul instructor, Paraschivescu și procurorul Scarlat Ghica, care au început cercetările. S-a constatat că grupul de gardiști a fost condus de Ioan Turcu, fost primar liberal al comunei Noul. De asemenea, că banda de legionari au tras în plin, până ce li s-a epuizat muniția. Faptul că nu s-a înregistrat un adevărat măcel s-a datorat întinericului, care cuprinsese deja satul și împrejurarea că național-țărăniștii s-au risipit, în fața atacului armat.

Reprezentanții autorităților au arestat 6 săteni: Toma Barbu, Ioan Turcu, Ion Aflaș, Proniu Novac, Ioan Chizeșan și Ilie Barbu, care au fost duși la Sibiu. De asemenea, a fost instalată o puternică gardă de jandarmi, pentru a preîntâmpina răzburarea populației. Tulburările erau puse pe seama numărului mare de sași hitleriști din comună, care agitau spiritele, dar după cum se poate observa cei arestați aveau nume românești, în frunte cu fostul primar al comunei⁵².

Revenind la întrunirea de la Sibiu, din data de 21 martie 1937, se poate afirma că ea s-a transformat într-o mare demonstrație de forță a gărzilor țărănești. Ea a avut loc într-un pavilion al Târgului de mostre. La început, se credea că adunarea va avea proporțiile unui Congres al gărzilor țărănești. Dar, pe lângă cei 5.000 de tineri sibieni înscriși în gărzile țărănești, au venit la Sibiu și câteva mii de aderenți ai P.N.Ț., din rândul cadrelor „bătrâne”. Vagoanele garniturilor de trenuri soseau la Sibiu cu persoane de pe Valea Secașelor, Valea Oltului, Valea Hârtibaciului, Mărginenii (comunele din zona Mărginimii Sibiului – n.n.) și Ocnenii (comunele din jurul Ocnei Sibiului – n.n.). Astfel, Piața din fața gării din Sibiu s-a transformat într-o „mare de capete” și într-un „codru de steaguri pancarte, în faldurile căroră izbeau cu putere ecourile imnurilor și marșurilor pe care le răspândeau spre văzduhul senin cele 10 fanfare și coruri ale organizațiilor de gărzi țărănești”. Imensa mulțime de participanți, în liniște și ordine, s-a încolonat, în rânduri de patru și echipe de opt, în frunte cu câte un comandant, reprezentând unitatea unei gărzi țărănești. A străbătut străzile Sibiului, până în fața hotelului Bulevard. Din balcoanele hotelului, fruntașii P.N.Ț. de la Centru și reprezentanții organizațiilor ardeleni au urmărit defilarea batalioanelor de gărzi țărănești.

În aceeași ordine perfectă, delegațiile sătești, însoțite de aderenți și admiratori ai P.N.Ț. din orașul Sibiu s-au adunat în „spațioasele pavilioane” ale Târgului de Mostre.

⁵¹ Idem, nr. 37, 17 februarie 1937, p. 3

⁵² A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 3.464, f. 95–95; *Patria*, nr. 66, 24 martie 1937, p. 1; Pentru ajutorarea familiei lui Teodor Albu a fost deschisă o listă de subscripție. Ion Mihalache a donat 1.000 lei, restul fruntașilor politici sume sub 500 lei

La tribuna oficială au luat loc, printre alții, Mihai Popovici, președintele organizației provinciale, Victor Moldovan, secretarul general al organizației provinciale, generalul Ioan Boeriu, Lucian Borcia, Ghiță Pop, Aurel Dobrescu, Ieronim Stoichița, Vasile Serdici, I. Aron, Augustin Popa, profesor la Blaj, colonelul Dumitrescu, Liviu Ionaș, Ion Geleriu, ing. Eugen Comșa, Patrachie Marcu, Cornel Radu, colonelul Aurel Stoica, comandantul adjunct la gărzilor țărănești din Ardeal și Banat și Virgil Moraru, comandantul gărzilor din județul Sibiu.

Seria discursurilor a fost deschisă de Ieronim Stoichița președintele organizației sibiene, care explică scopul întâlnirii: acela de a demonstra forța gărzilor țărănești. Vorbește, apoi, de Iuliu Maniu, care era, în opinia lui, „părintele Ardealului” și-l felicită pe Mihai Popovici că a rămas alături de el. În Ardeal, spune el, Iuliu Maniu, „e o realitate istorică și un adevărat sfânt”. Încheie, subliniind că în județul Sibiu nu mai existau dezbinări în cadrul organizației P.N.Ț. și îl propune ca președinte al adunării pe generalul Ioan Boeriu. Venerabilul general mulțumește pentru onoarea ce i se făcea, „în cuvinte cari au mișcat adânc asistența și pe foștii săi ostași”.

Au luat cuvântul, apoi, Ioan Popa, secretarul general al organizației sibiene, Ioan Geleriu, șeful sectorului Ocna Sibiului și M. Popovici. În cuvântul său, M. Popovici afirmă că P.N.Ț.-iștii erau naționaliști români și n-au nevoie de sfaturile unor copii, care veneau să-i învețe naționalismul. Făcea, bineînțeles, aluzie la membrii extremei drepte. Se plasa, totodată, împotriva „naționaliștilor internaționali”, de tip german. Noi, spune el, „vrem naționalismul național al românilor, în care să se cuprindă toți românii acestei țări. Noi suntem un partid care servește ideia națională moștenită dela moșii și strămoșii noștri. Cu ideia națională și cu lupta noastră s-a creiat România Mare, pentru izbăvirea cărui au pătimit Horia, Cloșca, Samuil Micu și alți mari români”. Vorbește, apoi, despre tradiția țărănească a românilor și despre oribila tentativă de asasinat asupra profesorului universitar de la Iași, Traian Bratu și despre principiile de bază ale P.N.Ț. în domeniul politicii externe⁵³.

După discursul rostit de Mihai Popovici, corul gărzilor țărănești din Săliște a interpretat marșul gărzilor. Victor Moldovan a luat jurământul gărzilor, iar la plecare au fost distribuite participanților broșura „Regulamentul de organizare al gărzilor țărănești”⁵⁴.

Cu toată opoziția guvernului liberal, gărzile țărănești nu au fost desființate. Dimpotrivă, acțiunea de înființare a gărzilor continuă în tot Ardealul.

Pe data de 22 martie 1937 are loc, la Cluj, ședința Plenară a Comitetului județean al P.N.Ț., în cadrul căreia s-a hotărât continuarea procesului de organizare a gărzilor în toate comunele județului și intensificarea propagandei la sate. De asemenea, au fost aleși delegații care urmau să participe la Congresul general al P.N.Ț. din data de 4 aprilie 1937 și au fost discutate probleme legate de acțiunea de reorganizare a tineretului⁵⁵.

Procesul de organizare al gărzilor țărănești continuă și în județul Bihor. Pe data de 30 martie 1937, conducerea organizației județene, în frunte cu Teodor Roxin, a descins în 3 comune bihorene, unde au fost organizate întruniri politice. La Ceica, au participat 2.000 de persoane. Au luat cuvântul Gh. Popescu-Ceica, președintele organizației de plasă, Teodor Popa, vicepreședinte al organizației județene, Horia Traian Neagu, președintele plasei Vașcău și Cornel Vaida, comandantul gărzilor țărănești din județul Bihor. A urmat depunerea jurământului membrilor gărzilor țărănești, după care au mai luat cuvântul studentul Octav Găldău și Teodor Roxin, președintele organizației P.N.Ț. din județul Bihor. Acesta din urmă vorbește

⁵³ A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 13.654, f. 46–48; *Patria*, nr. 66, 24 martie 1937, p. 1

⁵⁴ A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 13.654, f. 49–51, 58 (v) – 90; Iată care era jurământul gărzilor țărănești, asemănător cu cel al Voinicilor național-țărănești: „Eu ... devotat al partidului Național Țărănesc, cu mâna pe piept în fața lui Dumnezeu jur credință șefului nostru suprem și șefilor mei ierarhici. Jur că voi lupta cu credință în Garda Țărănească. Jur că voi sluji cu devotament Partidul Național Țărănesc. Jur că voi îndeplini orice însărcinare ce mi s-ar da și voi lupta pentru binele Țării și al Tronului. Jur că voi apăra viața și onoarea șefilor mei ori de câte ori vor fi atacați de dușmani. Așa să-mi ajute Dumnezeu”

⁵⁵ *Patria*, nr. 66, 24 martie 1937, p. 2

despre naționalismul de 100 de ani al P.N.Ț., făcând un scurt istoric al partidului. Vorbește, apoi, despre doctrina statului național-țărănesc și atacă guvernul liberal⁵⁶.

În aceeași zi, la Dej, județul Someș, a avut loc ședința Comitetului județean sub președinția lui Liviu Micșa. Cu această ocazie, Ion Cureu, comandantul gărzilor din acest județ a prezentat un raport de activitate, afirmând că pe teritoriul județului Someș, garda țărănească dispunea de peste 7.000 membrii. Tot acum au fost aleși delegații care urmau să participe la lucrările Congresului general al P.N.Ț.⁵⁷

La sfârșitul lunii aprilie 1937, urmașii alegătorilor din anul 1906, de la Vințul de Jos, au înfruntat vremea rea și prin noroi s-au adunat să depună jurământul gărzilor țărănești. Din partea organizației județene au participat Nicolae Todoran, comandantul gărzilor din județul Alba, D. Bogdan, fost primar, E. Otoiu, secretarul organizației județene, T.L. Mateiu, șeful sectorului, precum și Traian Mârzu, Ioan Stoicanu, P. Mendrea, I. Aldea și D. Firezean, comandanții de sectoare ai gărzilor țărănești.

După depunerea jurământului gardiștilor, luptătorilor naționali de la 1906, care erau prezenți, li s-au distribuit un număr de 87 cruciulițe de aur și argint, încrustate cu inițialele I.M. (Iuliu Maniu)⁵⁸.

La sfârșitul anului 1937 și începutul anului 1938, conform unei note informative a Corpului Detectivilor din data de 9 ianuarie 1938, se sublinia că la ultimele întrevederi pe care le-a avut Iuliu Maniu cu Ion Mihalache a fost discutată și problema organizării, pe baze noi, a gărzilor țărănești. Ele urmau să devină o forță combativă „de prim ordin”. În acest sens, Iuliu Maniu l-a rugat pe Ion Mihalache să se pună de acord cu generalul Sichitiu pentru ca acesta să preia comanda gărzilor țărănești și să le organizeze „conform cerințelor actuale”⁵⁹.

Procesul de reorganizare a gărzilor țărănești începe în Ardeal și Banat, pe data de 28 ianuarie 1938, când, la Cluj, are loc o întrunire a președinților organizațiilor județene, sub președinția lui Iuliu Maniu. Cu această ocazie au fost desemnați comandanții gărzilor țărănești pe regiuni și județe. Conducătorul tehnic și comandant regional al județului Brașov, Trei Scaune și Ciuc a fost numit Gheorghe Sorescu, directorul fabricii de armament „Metronom” din Brașov⁶⁰.

Pe data de 6 februarie 1938, Inspectoratul de poliție din Timișoara raporta că fruntașul politic național-țărănist Ilie Lazăr a avut o întrunire cu președinții organizațiilor P.N.Ț. din județele Timiș, Bihor, Arad și Maramureș, la Timișoara și le-a dat instrucțiuni cu privire la organizarea gărzilor țărănești⁶¹.

În momentul desființării Comandamentului Regional al gărzilor țărănești, pe data de 22 ianuarie 1938, în Ardeal și Banat gărzile țărănești erau înființate în aproape toate județele. Excepție făceau doar județele Târnava Mică și Târnava Mare, unde se aflau în plin proces de organizare.

Gărzile țărănești au fost organizate în fiecare județ, în cadrul a 4 regiuni: Regiunea de Nord, cu județele Maramureș, Năsăud, Satu-Mare, Someș, Sălaj și Cluj, care îl avea ca și comandant pe colonelul Aurel Stoica; regiunea de Vest, cu județele Bihor, Arad, Timiș, Severin și Caraș, care îl avea ca și comandant pe colonelul Nicolae Licăreț; regiunea de centru, cu județele Alba, Târnava Mare, Târnava Mică, Hunedoara, Turda, care îl avea ca și comandant pe col. Bălcescu și regiunea de sud cu județele Sibiu, Făgăraș, Brașov, care îl avea ca și comandant pe col. Traian Popa⁶².

⁵⁶ Idem, nr. 73, 1 aprilie 1937, p. 3

⁵⁷ *Ibidem*

⁵⁸ Idem, nr. 98, 2 mai 1937, p. 3

⁵⁹ A.C.N.S.A.S., *fond Documentar*, dos. 10.887, f. 129

⁶⁰ *Ibidem*, f. 130–133; restul comandanților pe regiuni și județe vezi mai jos la Ilie Lazăr

⁶¹ *Ibidem*, f. 134

⁶² Biblioteca Sighet 2000, p. 110; Pe regiuni apare doar problema de la Brașov, în rest sunt identice; Comandanții gărzilor județene erau, conform celor afirmate de Ilie Lazăr în cartea citată, următorii fruntași ai P.N.Ț.: județul Alba – Nicolae Teodoran; jud. Brașov – Silviu Suci; jud. Ciuc – Ion Păcuraru; jud. Cluj – colonelul Stoica; jud. Hunedoara – Iosif Roman; jud. Făgăraș – Ion Aron; jud. Mureș – Ion Bozdog; jud. Năsăud – col. Pop; jud. Odorhei – Emil Bologa; jud. Sălaj – Ioan V. Pop; jud. Sibiu – Virgil Moraru; jud. Someș – Ion Cureu; jud. Trei Scaune – Iuliu Aron; jud. Turda – Ion Pallade; jud. Caraș – Iuliu Străin; jud. Severin – maior Cena Ilie; jud. Timiș-Torontal – Liviu Iuga; jud. Arad – Ion Drincu; jud. Bihor – Cornel Vaida; jud. Maramureș – Pop Nicolae; jud. Satu-Mare – Ion Derșidan. Județele Târnava Mare și Târnava Mică erau în curs de organizare

După cum se poate observa în această perioadă se constată o escaladare a violenței în viața politică românească, datorită ascensiunii curenților extremiste de dreapta și de stânga. Partidele extremiste își organizează formațiuni paramilitare. Cele de dreapta, în legiuni, coloane, etc, având propriile uniforme (cămășile negre, albastre și verzi). La fel, se observă o ascensiune a mișcărilor de extremă stângă, comuniste.

În acest context politic, P.N.Ț. decide să-și organizeze forțe de luptă proprii, cu rol de autoapărare. Astfel, iau ființă gărzile personale „Iuliu Maniu” și gărzile țărănești, care le-au succedat, analizate în acest capitol. Am încercat să scoatem în evidență faptul că primele formațiuni de acest tip, din cadrul P.N.Ț., cu organizare după modelul legiunilor romane și cele ale „Craiului Munților Apuseni”, cum era denumit Avram Iancu, au fost formațiunile de voinici ale tineretului P.N.Ț. Lor le-au succedat gărzile „Iuliu Maniu”, care au avut o existență, oficială, foarte scurtă, fiind desființate în toamna anului 1934 de către conducerea P.N.Ț. Au fost urmate de gărzile țărănești, formațiuni de autoapărare, înființate începând cu anul 1936. Formațiunile politice s-au numit „gărzi țărănești” și au fost organizate, cel puțin în Ardeal și Banat, în fiecare județ. Comandant al gărzilor țărănești din Ardeal și Banat a fost ales cunoscutul luptător politic maramureșean, Ilie Lazăr. La nivel de județe se căutau, în special, cei care deținuseră funcții militare, ca de exemplu colonelul Stoica, adjunctul lui Ilie Lazăr. Gărzile erau alcătuite din țărani și purtau „cămăși albe”, inspirate din portul tradițional românesc de la sate. Cu prilejul marilor adunări de la București, Beiuș sau Timișoara, au defilat zeci de mii de gardiști, îmbrăcați în cămăși albe și înarmați cu furci, cose și topoare, ca în vremea răscoalelor țărănești. Defilarea lor prin fața tribunei oficiale dura ore în șir și a dovedit forța impunătoare pe care o avea țărănimea. Spre deosebire de gărzile partidelor de dreapta, care aveau, deja, liste negre cu oameni politici pe care doreau să-i asasineze, gărzile țărănești doreau instaurarea unui climat de ordine și siguranță. Nu practicau violența, ci ripostau doar atunci când erau atacate, cum a fost cazul marii adunări a P.N.Ț. de la Arenele Romane, din 31 mai 1936, când au fost atacați de gărzile extremiste. Având o forță impresionantă, membrii gărzilor țărănești prezenți la această mare adunare au reușit să-i pună pe fugă pe cei care au încercat să provoace diversiunea.

Deși au fost desființate în anul 1938, gărzile P.N.Ț., sub diverse denumiri (Gărzile Iuliu Maniu, Sumanele Negre, Haiducii lui Avram Iancu etc.) se vor reînființa după 1944 și vor lupta, chiar cu arma în mână, împotriva extremiștilor maghiari horthysti din Transilvania și a regimului comunist instaurat în țara noastră după cel de al doilea război mondial. Foarte mulți membrii ai gărzilor vor sfârși în închisorile comuniste sau împușcați de trupele de Securitate.

BIBLIOGRAFIE

Izvoare arhivistice

ACNSAS – Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
S.J.CJ.A.N. – Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale

Periodice

Gazeta de Duminecă (Șimleu Silvaniei) – 1936
Patria (Cluj) – 1936–1937
România Nouă (Cluj) – 1934

Cărți

Biblioteca Sighet 2000 – Biblioteca Sighet, *Ilie Lazăr. Amintiri*, Fundația Academia Civică, 2000